

Pròleg

Vaig conèixer Gabriel Plana a la seu de la Fundació Roca i Galès una nit de gener de 1981, en una d'aquelles conspiracions democràtiques [conspiració en el sentit de tendir a un fi comú] que portaven la gent a il·lusionar-se desinteressadament en la militància als partits polítics, poques setmanes abans que una conspiració molt diferent [conspiració en el segon sentit del Fabra, concertar-se secretament per fer caure el govern] estigués a punt de posar fi a la transició. El 13 d'octubre de 1984 vam tornar-nos a trobar en el primer homenatge a Ferrer i Guàrdia celebrat a la tomba restaurada de Montjuïc i, amb posterioritat, vam compartir moltes hores de debat en un ateneu lliurepensador de Ciutat Vella. Passat el temps, vaig animar-lo a seguir els estudis de tercer cicle universitari, i ell em donà una gran satisfacció amb la defensa brillant de la seva tesi doctoral, dirigida pel Dr. Jaume Farràs i Farràs i llegida davant d'un tribunal format per Benjamín Oltra, Diego Torrente, Josep Rodríguez, Alfred Pastor i jo mateix.

Una part de la Tesi, el primer volum, es publica ara sota els auspicis de la Fundació Roca i Galès, de la Fundació Ferrer i Guàrdia i de l'Escola d'Empresarials de la Universitat de Barcelona. Si he de ser sincer, no em sorprèn constatar aquesta triple coincidència de les entitats coeditores amb els llocs on en Plana i jo ens hem trobat per una o altra raó durant els més de quinze anys de la nostra amistat.

La Fundació Roca i Galès, constituïda el juliol de 1976, d'acord amb els seus Estatuts d'entitat cultural privada, té per finalitat la promoció i el desenvolupament del cooperativisme a Catalunya en totes les seves facetes, com a instrument indispensable d'una economia social, i l'estudi dels problemes relacionats amb el coneixement i defensa del patrimoni natural i amb el benestar social dins l'àmbit cultural català.

La Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia, creada el 31 de desembre de 1987, va néixer amb la voluntat d'aplegar en una plataforma independent aquella gent que, des de diferents àmbits d'actuació, treballaven per les idees de laïcitat i progrés, i ha esdevingut, amb el temps, un col·lectiu de pensament plural, ric i alternatiu. La Fundació va prendre el nom de Francesc Ferrer i Guàrdia perquè en Ferrer és un símbol de la llibertat de pensament des que va ser injustament afusellat a Montjuïc pres com a cap de turc de la Setmana Tràgica de 1909. Avui, gràcies a la Fundació, un monument recorda, a Montjuïc mateix, tot pujant les escales

mecàniques de l'Anella Olímpica, que ningú més ha de morir com ho va fer Ferrer, per defensar les seves idees, i que la vida dels homes i de les dones en una societat lliure ha de guiar-se per la llum de la Raó, simbolitzada per la torxa que enlaira l'home nu del monument. És per aquest motiu que la Fundació és avui un think tank, un laboratori d'idees, al servei de la construcció d'una societat millor.

L'Escola d'Empresarials de la Universitat de Barcelona, per últim, és fruit d'una tradició bicentenària en l'ensenyament dels estudis mercantils, que neix de les activitats de la Junta de Comerç de Catalunya creada l'any 1758, en el marc de la qual es va inaugurar el 26 d'abril de 1775 l'Acadèmia de Comerç. L'any 1850 és considerat l'any de fundació de l'Escola, situada des de 1872 en una casa antiga del carrer Tallers 22, i traslladada l'any 1891 a Balmes 49, un lloc emblemàtic per als titulars mercantils catalans. El 6 d'octubre de 1961 es va inaugurar l'actual edifici de la Diagonal i durant els anys noranta l'Escola redescobreix el seu paper com a institució pública capdavantera en la formació de dirigents i quadres de les empreses.

Deia que no m'ha sorprès la coincidència descrita, entre altres raons perquè històricament s'ha donat altres cops. Per exemple, Joan Colominas Maseras va ser a començament de segle professor de la nostra Escola, membre del Comitè Executiu del Congrés Lliurepensador de Barcelona de 1910, col·laborador de Ferrer i Guàrdia a l'Escola Moderna i company de militància republicana de Roca i Galès.

En Plana parla al seu llibre d'algunes de les persones que han ajudat a construir el nostre país, i que han quedat oblidades per la història oficial d'un o d'altre signe. Per exemple, Josep Narcís Roca i Farreras (1834-1891), catalanista, laic, republicà, confederalista; Vicenç Badias i Pujal, mort el 1990 als 27 anys d'edat, "en religión era librepensador, en política republicano federal, en sociología, socialista..." (això deia la seva necrològica); Narcís Duran i Juera, cooperativista i francmaçó de St. Feliu de Guíxols; Joan Salas Anton, advocat sabadellenc, també republicà federal i actiu promotor de mil causes progressistes... M'agrada la familiaritat amb què l'autor tracta aquests personatges, però s'ha de reconèixer l'enorme esforç de recerca documental que ha hagut de realitzar. És entranyable la descripció dels quatre retrats que presidien la sala de juntes del CADCI: Pi i Margall, Almirall, el Dr. Robert i mossèn Cinto!

Aviat es complirà el centenari del primer Congrés Cooperatiu Regional Catalano-balear que va tenir lloc a Barcelona del 23 al 25 de juny de 1899. Els noms de les cooperatives assistents són molt indicatius del tarannà d'aquest Tercer Sector avant-la lettre: Paz y Trabajo, de Mahó; La Protectora Civil, de Terrassa; La Flor de Mayo, de Barcelona, La Fraternidad, de Castellfollit de la Roca, La Ley, de St. Antoni de Calonge, La Igualdad, de St. Vicenç dels Horts... Han quedat per al record històric les paraules de cloenda de Joan Salas Anton, representant al Congrés de la Sabadellense:

Compañeros queridos: juramentémonos, antes de abandonar este salón, antes de franquear el vestíbulo de este Palacio de Bellas Artes que nos cobija, antes de darnos nuestro fraternal abrazo de despedida: juramentémonos para establecer entre nosotros la religión de la solidaridad, merced a cuyo imperio todos los hombres nos haremos libres, todos los hombres nos haremos iguales, todos los hombres nos reconoceremos hermanos. Y a fuer de solidarios, pensemos que, para ser cooperadores perfectos, o lo menos imperfectos posible, es menester que tomemos la cooperación como instrumento de emancipación integral del proletariado, a cuyo bienestar y a cuya redención hemos de consagrar todos nuestros esfuerzos en la convicción de que trabajando por la redención del proletariado, no trabajamos a favor de este elemento sólo, sino que trabajamos a favor del conjunto de la Humanidad.

El llibre del Dr. Gabriel Plana ens fa recuperar parcialment un bocí molt important de la nostra història recent, el període de 1850-1936, que condiona de manera remarcable la nostra realitat d'avui. És una descripció de les coses que han passat a la riba esquerra del riu...

Dr. Joan-Francesc Pont Clemente
Catedràtic de dret tributari.

Universitat de Barcelona, 1 de maig de 1998.